

ΣΙΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Λέκτορας Θεατρολογίας – ΠΤΔΕ Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
Εμψυχωτής Θεάτρου

Παπαδόπουλος, Σ. (2006b). Το θέατρο στην Εκπαίδευση και η Συνάντηση με τους 'Άλλους'. Στο Δ. Χατζηδήμου & Χ. Βιτσιλάκη (επιμ.), *Το σχολείο στην κοινωνία της πληροφορίας και της πολυπολιτισμικότητας* (σσ. 557-563). Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ 'ΑΛΛΟΥΣ'

Η γνώση της ιστορίας δείχνει ότι η δυσπιστία και ο φόβος για τον Άλλο αποτέλεσαν στάσεις βαθιά ριζωμένες στις ανθρώπινες κοινωνίες. Σήμερα, ακόμη, η διαφορετικότητα συνεχίζει να αντιμετωπίζει την απόρριψη και την περιθωριοποίηση από την κυρίαρχη κουλτούρα, ενώ η εκατέρωθεν αμφισβήτηση και αντιπαλότητα προκαλεί ρήγματα και κρίσεις στους κόλπους των κοινωνιών. Έτσι, η κοινωνική συνοχή αποτελεί και πάλι πρωταρχικό αίτημα στο σύγχρονο κόσμο, αναγκαιότητα που απορρέει από το κοινό μας μέλλον.

Προς αυτήν την κατεύθυνση η παιδεία αποτελεί μοναδική σωτηρία για το σημερινό και μελλοντικό άνθρωπο. Ποιες κοινές και θεμελιώδεις αξίες θα διαπερνούν τη ζωή μας και τη ζωή των παιδιών μας και ποιος ο ρόλος της εκπαίδευσης στον επαναπροσδιορισμό τους; Υπάρχει, άραγε, ένα κοινό ιδεώδες στα ανθρώπινα μέτρα, που να απηχεί τις προσδοκίες κάθε ανθρώπου και κάθε λαού για παγκόσμια ισότητα και αλληλοκατανόηση, ένα κοινό πανανθρώπινο αξίωμα που θα αντλήσει καθένας από την κουλτούρα του;

Η δημοκρατία και ο πολιτικός της άνθρωπος μπορούν να αποτελέσουν εχέγγυο για την κοινωνία των κοσμοπολιτών, καθώς από τη φύση τους αναγνωρίζουν τη διαφορετικότητα ως αξία και διασφαλίζουν το διάλογο στη συνάντηση των ποικιλοτήτων. Είναι δυνατή, άραγε, η ισότιμη συμμετοχή των πολιτισμικών προτύπων σ' αυτή τη συνάντηση και η συνακόλουθη όσμωσή τους και τι εμποδίζει, αιώνες τώρα, την εφαρμογή των δημοκρατικών θεσμών της ελληνικής πόλεως και της κοινωνικής δικαιοσύνης; Πώς μπορούν σήμερα οι άνθρωποι να γίνουν πολίτες που σκέφτονται και πράττουν σ' έναν κόσμο που παραπαίει; Στα ερωτήματα οφείλει να δώσει απαντήσεις, πρώτιστα, ο δυτικός κόσμος που έχει την

ευκαιρία να αντλήσει από το δικό του πρότυπο, από την κοινή κληρονομιά των Ελλήνων. Να ανακαλύψει ξανά τις αρχές και τα ιδεώδη της πόλεως (Hanson&Heath, 1999: 122).

Η εκπαίδευση έρχεται να παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο στη διαμόρφωση μιας πανανθρώπινης πολιτικής συνείδησης μέσα από ένα διαπολιτισμικό διάλογο. Οι κοινωνίες, που μοιάζουν να χειραγωγούνται και να μην μπορούν να αναλάβουν την ευθύνη του μέλλοντός τους, χρειάζεται να πιστέψουν στη δύναμή της παιδείας να αλλάξει τη διαφαινόμενη πορεία της καταστροφής. Μα κι οι διανοούμενοι που φαίνονται αδύναμοι να υπερασπιστούν τις αξίες της ζωής, πρέπει να αφυπνιστούν και να τις ορίσουν από την αρχή, αγωνιζόμενοι για μια εκπαίδευση που βασικό της σκοπό θα έχει τη διαβίου παιδεία και όχι μόνο τη διαβίου επαγγελματική κατάρτιση.

Στη χώρα μας, η εκπαίδευση αναζητά το βηματισμό της, ακροπατώντας ανάμεσα στην πρόσφατη, εν πολλοίς, παράδοση της ομοιογένειας της ελληνικής κοινωνίας και στη σημερινή κατάσταση της εθνικής, φυλετικής, γλωσσικής και θρησκευτικής ποικιλότητας. Η σημερινή Ελλάδα, όπως και ο σημερινός κόσμος, διαφέρουν ριζικά από την Ελλάδα και τον κόσμο του 1970 και του 1980. Η ελληνική εκπαίδευση παρακολουθεί τις κοινωνικές εξελίξεις αμήχανη. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα, να επανασχεδιάσει την παιδεία των μαθητών της. Τα παιδιά στο σχολείο δεν είναι πλέον μόνο ελληνόπουλα, μα και αλβανάκια, παιδιά από την Αφρική και την Ασία, παιδιά με διαφορετικό θρήσκευμα, παραδόσεις, αντιλήψεις και εμπειρίες. Πώς μπορεί το σχολείο να δώσει πνοή στα ενδιαφέροντα και τις ελπίδες όλων των παιδιών, να καλλιεργήσει την πίστη τους στις αξίες μιας πολιτικής κοινωνίας σε παγκόσμια κλίμακα, να γίνει για όλα χώρος μάθησης και διαπολιτισμού;

Η εκφρασμένη διαπολιτισμική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκή Ένωση, 1997) συναντά δυσκολίες κατά την εφαρμογή της στην ελληνική εκπαίδευση, σε μια κοινωνία που, αφενός, ενστερνίζεται τα ιδεώδη της δημοκρατίας και ισοπολιτείας, αφετέρου αισθάνεται ευάλωτη στους γεωπολιτικούς κραδασμούς της ευρύτερης περιοχής. Αποδοχή της διαφορετικότητας των μαθητών μας σημαίνει ότι σχεδιάζουμε Αναλυτικά Προγράμματα με βάση την ποικιλότητα της ελληνικής κοινωνίας, έτσι ώστε και τα 'άλλα' παιδιά να μπορέσουν να διεκδικήσουν την αυτοπραγμάτωσή τους ως πολίτες. Με άλλα λόγια, για να νιώσουν καλά και να μάθουν γράμματα, δεν πρέπει να τους αγνοούμε. Αντίθετα, χρειάζεται να τους ακούσουμε, να τους εμπιστευτούμε.

Τα ερωτήματα παραμένουν. Θα δώσουμε ευκαιρίες στα παιδιά να χτίσουν τις γέφυρες του διαλόγου τους, να μιλήσουν για τις ρίζες τους, να θεμελιώσουν τις σχέσεις τους σε μια νέα πραγματικότητα; Κι ακόμα τους αναγνωρίζουμε το δικαίωμα να έχουν ταυτότητα; Με ποιο τρόπο;

Το Θέατρο, πεδίο μελέτης το υ ανθρώπινου γίνεσθαι, μπορεί και στην εκπαίδευση να αποτελέσει άριστο μέσο διερεύνησης της ανθρώπινης ποικιλότητας. Άλλωστε, προτάσσοντας τις υπέρτατες αξίες κάθε κοινωνίας, ανέκαθεν αποτελούσε φορέα πολιτισμού που ασκούσε τη διαπολιτισμική συνείδηση των θεατών (Γραμματάς, 2003: 421). Η παιδαγωγική του δύναμη φέρνει το ένα κοντά στο άλλο τα παιδιά του κόσμου και επιτρέπει στις φωνές τους να ακουστούν σε ένα διάλογο για τις πανανθρώπινες αξίες στη συνάντηση των πολιτισμών. Ένα διάλογο που δε φοβάται την ποικιλότητα, αντίθετα την προϋποθέτει. Ζητά τη διαφορετική ματιά κι έτσι γίνεται όχημα για αλληλοπεριχώρηση, αλλαγή και κατανόηση (Bakhtin, 1986: 142). Κατ' αυτόν τον τρόπο, το Θέατρο μετατρέπεται σε εκκλησία του δήμου, που δίνει βήμα στην κάθε άποψη, ένα φόρουμ διαλόγου, όπου η σύγκρουση με ό,τι αντιστρατεύεται την ανθρώπινη τους υπόσταση φαίνεται αναπόφευκτη.

Τα δραματικά περιβάλλοντα είναι το πλαίσιο για να εκφράσουν τα καθημερινά τους προβλήματα, τις προσδοκίες και τις συγκινήσεις τους, τα παιδιά που ζουν στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής, δίνοντας, έτσι, διέξοδο στο συναισθηματικό τους κόσμο. Έχουν τη δυνατότητα, μέσα από το θεατρικό ρόλο, να εξερευνήσουν τις εμπειρίες τους, να μιλήσουν για τις προσωπικές τους ιστορίες, να προβάλουν τις αξίες των οικογενειών τους, να δείξουν την παράδοσή τους, να ζήσουν τη ζωή τους ξανά και ξανά, να ψάξουν μέσα τους και μέσα στους άλλους. Όπως η αρχαιολογική σκαπάνη αποκαλύπτει ανάμεσα σε σπαράγματα τα οργανικά μέλη ενός σώματος που έμενε χρόνια θαμμένο στο χώμα, έτσι και ο ρόλος γίνεται το μέσο για την αποκάλυψη, την προσεκτική τοποθέτηση και τη συγκόλληση των κομματιών της ανθρώπινης εμπειρίας.

Από τη φύση του το θέατρο είναι συνυφασμένο με την ποικιλότητα τόσο στην εξωτερική μορφή όσο και στα νοήματα. Οι λέξεις, για παράδειγμα, οι εικόνες, οι ήχοι και η σωματική έκφραση, είναι μερικές μόνο από τις διαφορετικές γλώσσες που φανερώνουν τον πλούτο και τις δυνατότητες για μια ολιστική έκφραση και επικοινωνία, όπου η κάθε μια υπάρχει για να συμπληρώνει και όχι να αντιπαλεύει την άλλη. Συνυπάρχουν σε μια διαλεκτική σχέση, αλληλεπιδρούν και συναντιούνται, φέρνοντας κάθε μια τους την ειδική ποιότητα που χρειάζεται η δημιουργία του έργου. Μα και οι ιδέες που εμποτίζουν τις ιστορίες, κι οι στάσεις των χαρακτήρων μάχονται στο αλωνάκι της ζωής και μιλούν με τη δύναμη της αλήθειας τους, αυτής

που έχουμε ανάγκη να ακούσουμε και που την αναγνωρίζουμε στη δική μας καθημερινότητα.

Ως αυθόρμητη, αυθεντική, συγγραφική και σκηνική δημιουργία, το θέατρο στο σχολείο, στις ποικίλες του μορφές (θεατρικό παιχνίδι, δραματοποίηση, θεατρική παράσταση, χάπενινγκ, θεατρικό αναλόγιο, κ.α.), διαμορφώνει το πεδίο για πολιτιστική διερεύνηση, μέσα από την καλλιτεχνική θέαση των πραγμάτων. Ένας ψεύτικος κόσμος δημιουργείται, γεμάτος αλήθειες για τη ζωή, που γίνεται πιστευτός, γιατί το επιτρέπει η κοινή μας συλλογική. Μια πάλη συμβαίνει ανάμεσα σε αντίθετες αξίες και έννοιες, ανάμεσα στο δίκαιο και το άδικο, το δημοκρατικό και το τυραννικό, το κοινοτικό και το ξένο.

Οι τεχνικές του δράματος, δηλαδή, ο θεατρικός διάλογος, η δράση, η πλοκή, οι συγκρούσεις, οι καταστάσεις, οι χαρακτήρες, δημιουργούν τις συνθήκες για να προκύψει και να ανταλλάξει η ανθρώπινη εμπειρία. Τα παιδιά δοκιμάζουν τις ιδέες τους μέσα από τις πράξεις των χαρακτήρων, που διαλέγονται και συγκρούονται σε ένα περιβάλλον αμφισβητήσεων, πίστης και ιδανικών. Μοιράζονται τις οπτικές τους μέσα από τη δράση, που αποτελεί το ταξίδι για ένα προορισμό, μια διαδικασία που εξελίσσεται και τους αλλάζει. Μέσα από αυτήν την αλλαγή, μαθαίνουμε για τους άλλους και τον εαυτό μας, βρίσκουμε τη χαμένη μας δύναμη για την ερμηνεία του κόσμου, για μια διαφορετική ματιά στα ανθρώπινα, μέσα από το βίωμα, το συναίσθημα και τη σκέψη.

Οι θεατρικές τεχνικές, επίσης, δίνουν υπόσταση στη φαντασία των παιδιών και συγκεκριμενοποιούν τις κοινωνικές περιστάσεις της ιστορίας τους, αφού τους επιτρέπουν να υπερασπίζονται απόψεις, να διατυπώνουν υποθέσεις, να εκφράζουν συναισθήματα, να στοχάζονται σχετικά με τις ενέργειές τους, να τις αξιολογούν, να μιλούν για αυτές, να εκμυστηρεύονται και να δημοσιοποιούν τα όνειρα, τις σκέψεις, τις επιθυμίες τους.

Θέατρο στο σχολείο και διαπολιτισμική εκπαίδευση ερευνούν τη ζωή των ανθρώπων και από κοινού δημιουργούν τις προϋποθέσεις για να συμβεί η αναγκαία κοινωνική μεταμόρφωση (Gay, 1999: 24). Οι ιστορίες των ανθρώπων γίνονται η βάση για να εμπλακούν τα παιδιά σε γνώριμες καταστάσεις και να τις αναμορφώσουν, προτείνοντας δίκαιους κοινωνικά κόσμους, θεμελιωμένους σε γνήσιες κοινοτικές σχέσεις. Έχουν την ευκαιρία να οικοδομήσουν μια ιδεατή πραγματικότητα, που αντικαθιστά τη σκληρή καθημερινότητα, να αρθρώσουν λόγο ποιητικό, λόγο ανατρεπτικό και λογικό και να βαθύνουν τις συνειδήσεις τους.

Το θέατρο στο σχολείο, λοιπόν, έρχεται να δώσει στα παιδιά μια κορυφαία δυνατότητα. Να μπου, πραγματικά, στη θέση του 'άλλου'. Να αναλάβουν

θεατρικούς ρόλους μέσα από την ασφάλεια της σύμβασης του παιχνιδιού, οι οποίοι θα τους επιτρέψουν να ζήσουν πραγματικές καταστάσεις και να εκδηλώσουν συμπεριφορές άλλων ανθρώπων, άλλων κόσμων. Κι έτσι, να δοκιμάσουν το μη οικείο, να δείξουν πώς το αντιλαμβάνονται, να προτείνουν νέες οπτικές και εναλλακτικές μορφές στη διερεύνηση θέσεων, στην αντιμετώπιση των προβλημάτων. Είναι ένας τρόπος να καταλάβουν ότι οι 'άλλοι' δεν είναι και τόσο 'άλλοι', αν το ανθρώπινο που κουβαλούν γίνει το μέτρο στην αναζήτηση των αξιών της ζωής του. Εξάλλου, αυτό που αποκαλούμε ξένο είναι κομμάτι του σφαιρικού εαυτού μας, κι η κουλτούρα μας μια πλευρά μόνο του σύμπαντός μας (Μπρουκ, 1999: 207).

Σε σχετική έρευνα και σε διάστημα πέντε διδακτικών δώρων μαθητές Δημοτικών σχολείων αξιοποίησαν θεατρικές τεχνικές και διερεύνησαν στιγμιότυπα από τη ζωή του μετανάστη Μπορίλα (Παπαδόπουλος, 2004). Αφορμή στάθηκε η ανακοίνωση από το δάσκαλο, σε ρόλο διαχειριστή της πολυκατοικίας, για τη διάρρηξη ενός διαμερίσματος και η υπενθύμιση ότι στο υπόγειο της πολυκατοικίας διέμενε ο μετανάστης με την οικογένειά του και το άρρωστο κορίτσι του. Ο συγκεκριμένος τρόπος εισαγωγής των δραστηριοτήτων επέτρεψε τη διαμόρφωση των αρχικών αντιλήψεων των παιδιών για το μετανάστη και την ενδεχόμενη σχέση του με το περιστατικό.

Επιδιώκοντας να γνωρίσουν καλύτερα τον κ. Μπορίλα σχεδιάσαμε δραστηριότητες και, έτσι, δώσαμε στα παιδιά τη δυνατότητα, μέσα από την ανάληψη θεατρικών ρόλων, να εξοικειωθούν με τους χαρακτήρες και να εμβαθύνουν στη ζωή τους. Επιλέγοντας μια κυκλική αντίληψη για το χρόνο, περνούσαμε χωρίς σταθερή ακολουθία από το παρόν στο παρελθόν και ξανά στο παρόν και το μέλλον. Έτσι, με τις 'παγωμένες εικόνες' (still image) έδειξαν στιγμές του παρόντος χρόνου, από την οικογενειακή και επαγγελματική ζωή του μετανάστη και, επιπλέον, με την τεχνική της 'ανίχνευσης της σκέψης' (thought tracking) απάντησαν σε ερωτήσεις που τους έθεσε ο δάσκαλος για την ταυτότητά τους, την οικογένειά τους, την κατάσταση που συνάντησαν στη χώρα υποδοχής, τα πρόσωπα που άφησαν πίσω στην πατρίδα. Σε σύντομους αυτοσχεδιασμούς (improvisation) μεταξύ του μετανάστη και ενός φίλου ή συγγενικού προσώπου, ο μετανάστης αφηγήθηκε ένα πρόβλημά του σχετικά με τη νέα πραγματικότητα.

Γυρίζοντας πίσω στο χρόνο με την τεχνική του 'συλλογικού χαρακτήρα' (collective character) δύο ομάδες παιδιών αναπαράστησαν συλλογικά η μια τον κ. Μπορίλα, που εξηγούσε τους λόγους για τους οποίους επρόκειτο να μεταναστεύσει και η άλλη ένα συγγενή του, που προσπαθούσε να τον πείσει να μείνει στο ν τόπο του. Ακόμα, δημιούργησαν σε φυσικό μέγεθος από χαρτί το 'περίγραμμα του χαρακτήρα' (role on the wall), έγραψαν τις

σκέψεις του μετανάστη και τις τοποθέτησαν στο σώμα του. Να τι έγραψαν: «-Φεύγω, γιατί εκεί που θα πάω, θα βρω πιο εύκολα δουλειά και θα δω πράγματα διαφορετικά και όμορφα. / ...εκεί που θα πάω, νομίζω ότι θα βρω μια δουλειά με πολλά χρήματα και θα φτιάξω την οικογένειά μου.»

Επιστρέφοντας στο παρόν, αξιοποίησαν το 'Θέατρο Φόρουμ' (forum theatre), όπου από κοινού αυτοσχεδίασαν, αντιπρότειναν και επανα-αυτοσχεδίασαν το γεγονός της ασθένειας της κόρης του μετανάστη. Με την τεχνική της 'παρακολούθησης', άκουσαν μια ηχογραφημένη συνομιλία που συνέβη πριν από τη διάρρηξη, μεταξύ ενός περίοικου και ενός αστυνομικού, που αναζητούσε το μετανάστη στο διαμέρισμά του. Μετά την ακρόαση του ηχογραφημένου ντοκουμέντου, τα παιδιά σε ρόλο ενοίκων σχολίασαν (improvisation) σε τριάδες το παραπάνω περιστατικό, υπό το πρίσμα μιας αμφίσημης κατάστασης, που δημιουργούσε η παρουσία του αστυνομικού. Με αφορμή το παραπάνω περιστατικό, σε ρόλο ενοίκων, έγραψαν (writing in role) στο ημερολόγιό τους τις σκέψεις τους για το μετανάστη.

Στο ρόλο του ιδιοκτήτη του διαμερίσματος, στο οποίο έγινε η διάρρηξη, έγραψαν μια αναφορά (writing in role) προς το διαχειριστή της πολυκατοικίας, πράγμα που τους επέτρεψε να σκεφτούν και να γράψουν μέσα από την οπτική του θύματος της κλοπής. Τη συναισθηματική τους εμπλοκή απηχούν τα παρακάτω λόγια: «-Είχα πάθει σοκ Δεν ήξερα τι να κάνω. / Κόντευα να τρελαθώ από τη μεγάλη ανακατωσούρα. Αισθάνθηκα πως τίποτε δεν με σώζει, γιατί ποτέ δεν θα μπορούσα να τα βρω./ Όταν κατάλαβα πως με έκλεψαν, θύμωσα, αλλά και στενοχωρήθηκα, γιατί ήταν τα πιο πολύτιμα πράγματα που είχα./ Εκείνη την ώρα αισθάνθηκα πολύ μίσος για αυτόν που με είχε κλέψει, επειδή εκείνος δεν είχε δουλέψει για να αποκτήσει όλα αυτά.»

Κατόπιν, σε παιχνίδι ρόλου (role playing) στη συνέλευση των ενοίκων, ο δάσκαλος ως διαχειριστής ανακοίνωσε το κείμενο της αναφοράς στους ενοίκους και τους κάλεσε να πάρουν θέση σχετικά με το ενδεχόμενο να ζητηθεί από το μετανάστη να εγκαταλείψει το διαμέρισμά του. Οι ένοικοι εξέφρασαν και αιτιολόγησαν τις απόψεις τους για το περιστατικό, αφού, βέβαια, είχαν εμπλακεί βιωματικά και γνωρίσει από διαφορετικές οπτικές γωνίες το μετανάστη. Τελικά, η πλειοψηφία αποφάσισε να σφραγιστεί η εξώπορτα της πολυκατοικίας και να παραμείνει ο κ. Μπορίλα στο διαμέρισμά του. Ενδεικτικές είναι οι παρακάτω απόψεις: «Εγώ δεν υποψιάστηκα ποιος με είχε κλέψει, γιατί κανείς δεν ήθελε να μου κάνει κακό./ Νομίζω ότι αυτός που το έκανε, είναι ο κ. Μπορίλα, γιατί είναι φτωχός, έχει το παιδί του στο νοσοκομείο, κι έχει εξαφανιστεί από κείνο το βράδυ. /

Μπορεί κι ο κ. Μπορίλα να μου τα έκλεψε, αλλά δεν είμαι και τόσο σίγουρη, δεν θέλω να κατηγορήσω λάθος άνθρωπο.»

Μετά τη συνέντευξη, κάθε ένοικος έγραψε στο προσωπικό του ημερολόγιο (writing in role) για την απόφαση που πήραν και πώς αυτή θα επηρέαζε τη ζωή του μετανάστη, για τις πιο ωπικές του θέσεις, για όσα δεν είχε δημόσια. Σταδιακά, οι αρχικές τους αντιλήψεις άλλαζαν μέσα από διερεύνηση ενός κόσμου στον οποίο μπήκαν ως 'άλλοι' και ήταν αυτό που τους έδωσε τη δυνατότητα να κατανοήσουν τον Άλλο. Ακολουθούν ορισμένες σκέψεις ημερολογίου: «-Ένιωσα άσχημα, γιατί μερικοί είπαν πως τον σιχαίνονται κι εγώ δεν το βρίσκω καλό, γιατί κι αυτός είναι άνθρωπος. / Εγώ ένιωσα χαρούμενος που θα εξακολουθήσει να μένει στην πολυκατοικία μας.../ Είμαι ο ιδιοκτήτης του υπογείου και δεν έχω κανένα παράπονο από αυτόν, γιατί τα πληρώνει αμέσως όλα τα λεφτά του ενοικίου. / Ένιωσα λύπη για την οικογένειά του. Για μια στιγμή σκέφτηκα πως τον αδίκησα. Επίσης σκέφτηκα ότι κι αν τα έκλεβε, θα τον δικαιολογούσα. Έπρεπε να κάνει καλά το παιδί του. / Εγώ νομίζω πως είναι ένοχος. Τα παιδιά είπαν να μείνει γιατί δεν θα έχει σπίτι, δουλειά, ...Είπαν να μαζέψουμε λεφτά και να τα πάμε στο νοσοκομείο. Εγώ όμως δεν άλλαξα γνώμη.»

Ο χρόνος μεταφέρθηκε στο μέλλον και συγκεκριμένα είκοσι χρόνια μετά, όπου από τη θέση ακροατηρίου τηλεοπτικής εκπομπής με προσκεκλημένο τον κ. Μπορίλα, του έθεσαν ερωτήσεις υπό μορφή συνέντευξης (interview) για τη ζωή του στη χώρα που το φιλοξένο έφε. Τον ρώτησαν για την οικογένειά του, την έκβαση της ασθένειας της κόρης του, την εξέλιξη της επαγγελματικής του κατάστασης. Τα παιδιά, σε ρόλο του κοινού της εκπομπής, έγραψαν επιστολή προς το μετανάστη (writing in role), έχοντας την ευκαιρία να του εκφράσουν τα ποικίλα αισθήματα των πολιτών της κοινωνίας. Οι περισσότεροι εξέφρασαν αισθήματα συμπάθειας και θαυμασμό τους για το ότι κατάφερε να ξεπεράσει τα εμπόδια και να σταθεί όρθιος. Οι συναντήσεις έκλεισαν με τα παιδιά εκτός θεατρικού ρόλου να βρίσκονται μπροστά στο περίγραμμα του μετανάστη σε φυσικό μέγεθος (role on the wall), να τοποθετούν στο σώμα του τα προσωπικά τους μηνύματα και να εκδηλώνουν την ικανοποίησή τους για την εξέλιξη της ζωής του.

Η τελευταία επικοινωνία τους με τον κ. Μπορίλα τους βρήκε με διαφοροποιημένη τη στάση απέναντί του. Τους επέτρεψε να δουν τη δική τους ζωή μέσα από τη ζωή ενός άλλου, που είχαν την ευκαιρία να τον γνωρίσουν και κατ' αυτόν τον τρόπο να τον κατανοήσουν. Προϋπόθεση ήταν να αντιμετωπίσουν με δημοκρατική συνείδηση και ευαισθησία την ανάγκη για δικαιοσύνη και ισότητα. Είδαν τα πράγματα από διαφορετικές

οπτικές γωνίες, μέσα από τα μάτια άλλων ανθρώπων. Η δραματοποίηση τους έδωσε τη δυνατότητα να εξερευνήσω το μύθο, να χτίσουν τις γέφυρες με τους άλλους, τους διαφορετικούς, τους φαινομενικά ανόμοιους, να κατανοήσουν ότι η ζωή μας προχωρά με την ανταλλαγή και τον εμπλουτισμό μέσα από την ποικιλία, μέσα από το διάλογο ανάμεσα στις δύο αλήθειες. Το θέατρο μπορεί να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για τη συνάντηση των παιδιών του κόσμου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bakhtin, Mikhail M. (1986). *Speech Genres and Other Late Essays*, στο Emerson C. & Holquist M. (eds.), / trans. McGee V.W., Austin, University of Texas Press.

Boal, Augusto (2001). *Games for Actors and Non-Actors*./trans. Jackson A., London, Routledge.

Μπρουκ, Πήτερ (1999). *Ένας Άλλος Κόσμος: Σαράντα χρόνια θεατρικής αναζήτησης 1947-1987*/ μετ. Ελένη Καραμπέτσου. Αθήνα: εκδ. Εστία.

Γραμματάς, Θόδωρος (2003). *Θέατρο και Παιδεία*, Αθήνα.

Ευρωπαϊκή Ένωση, (1997). *Γνωμοδότηση για τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*, Βρυξέλλες.

Gay, Geneva (1999). "Drama Modes, Meanings, Methods and Multicultural Education", *Stage of the Art*. 10 (3), 19-28.

Hanson, Victor D. & Heath, John (1999). *Ποιος σκότωσε τον Όμηρο; Ο θάνατος της κλασικής παιδείας και η αποκατάσταση της ελληνικής σοφίας*/ μετ. Ρένα Καρακατσάνη. Αθήνα: εκδ. Κάκτος.

Παπαδόπουλος, Συμεών (2004). *Η διδακτική αξιοποίηση της δραματοποίησης στο μάθημα της Γλώσσας στο Δημοτικό Σχολείο*, Διδακτορική Διατριβή, Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών, Τμήμα ΦΠΨ, Τομέας Παιδαγωγικής, Αθήνα.

Παπάς, Αθανάσιος Ε. (1998), *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική και Διδακτική*. τόμ. Α'. Αθήνα: αυτοέκδοση

Summary

Social coherence consists a primordial queering in modern societies, a need which is connected to our common future. Education can play a significant part in the construction of a worldwide political conscience, through an intercultural dialog. To this purpose, Theatre in Education consists a fine means to investigate the human diversity. Specifically, drama, through various drama techniques, as a relative inquiry shows, forms the intercultural conscience of children.